

УДК 811.161.2'373.7

Галина ФІЛЬ,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін та методик їх викладання у початковій школі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) fillgalja@rambler.ru

ФЛОРИСТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ У СТРУКТУРІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ

У статті проаналізовано групу фразеологічних одиниць східнослов'янських мов з флористичним компонентом в етнокультурному аспекті; з'ясовано, що апарат символів як структурних компонентів стійких сполучень неоднорідний; зазначено, що словесна символіка фразеологічних одиниць відображає своєрідність рослинного світу; показано, що світ природи, представлений у стійких сполученнях досліджуваних мов, характеризується як універсальністю, так і особливостями національного сприйняття.

Ключові слова: *фразеологічні одиниці, стійкі поєднання, символічна основа, контекст, структурні компоненти, символічне значення, словесна символіка, етнокультурний аспект.*

Лім. 21.

Galina FIL,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of Philological Disciplines and Teaching Methods in Primary Schools Department, Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University (Ukraine, Drohobych) fillgalja@rambler.ru

THE FLORAL COMPONENT IN THE STRUCTURE OF EAST SLAVIC LANGUAGES'S PHRASEOLOGICAL UNITS

The article considers the group of idioms of East Slavic languages with floristic component in the ethnic-cultural aspect; it has been carried out the comparative analysis of the structure of Ukrainian, Russian and Belarusian idioms with floristic component; it has been revealed the component symbols in the structure stable expression of East Slavic Languages that reflected the uniqueness of flora. The author defines that the symbols' device as structural components of stable combinations are heterogeneous; the author also indicates that the verbal symbols of phraseological units reflects the uniqueness of flora; it has been noted that the natural world is represented in stable combinations of the studied languages characterized as universality and national peculiarities of perception; the influence of floral components on the formation of national and cultural semantics of East Slavic languages idioms have been traced; it has been shown the specific culture of each people, especially its historical development and the socio-economic system.

Key words: *phraseological units, stable expression, the symbolic basis, context, structural components, symbolic meaning, verbal symbols, ethno-cultural aspect.*

Ref. 21.

Галина ФИЛЬ,

кандидат филологических наук, доцент кафедры филологических дисциплин и методики их преподавания в начальной школе Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко (Украина, Дрогобыч) fillgalja@rambler.ru

ФЛОРИСТИЧЕСКИЙ КОМПОНЕНТ В СТРУКТУРЕ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ ВОСТОЧНОСЛАВЯНСКИХ ЯЗЫКОВ

В статье проанализирована группа фразеологических единиц восточнославянских языков с флористическим компонентом в этнонациональном аспекте; установлено, что аппарат символов в качестве структурных компонентов устойчивых сочетаний неоднородный; указано, что словесная символика фразеологических единиц отражает своеобразие растительного мира; показано, что мир природы, представленный в устойчивых сочетаниях исследуемых языков, характеризуется как универсальностью, так и особенностями национального восприятия.

Ключевые слова: *фразеологические единицы, устойчивые сочетания, контекст, структурные компоненты, символическое значение, словесная символика, этнокультурный аспект.*

Лит. 21.

Постановка проблеми. Порівняльне вивчення мов, спрямоване на виявлення подібних рис та відмінностей, відносять до актуальних проблем сучасного мовознавства. Особливий інтерес у цьому становлять фразеологічні одиниці східнослов'янських мов, які найяскравіше відображають своєрідність життя того чи того народу, його культуру, традиції, менталітет. Суттєва роль у фразеології української, російської та білоруської мов належить стійким зворотам з флористичним компонентом.

Аналіз досліджень. Учені вже досліджували фразеологічні одиниці з флористичним компонентом, зокрема рослинні символи в контексті традиційної календарної обрядовості українського народу (Г. Булашев, Е. Гаврилюк, М. Дикарев, М. Костомаров, В. Скуратівський та ін.); національну специфіку українських, англійських і німецьких назв рослин (І. Подолян). Попри велику роботу, здійснену в напрямі опису рослинної лексики, чимало питань і досі не з'ясовано. Не проведено, зокрема, комплексного дослідження фразеологічних одиниць з флористичним

компонентом у східнослов'янських мовах у порівняльному аспекті. Наявні лише поодинокі дослідження семантики та функціонування таких номінацій у фразеологічних одиницях української мови (З. Васильків, Л. Мовчун, Л. Пушко, О. Самсонова та ін.), російської (Е. Арсентьева, Е. Крепкогорская, Д. Мальцева та ін.), білоруської (В. Маслова, І. Лепешаў, М. Якалцэвіч, М. Малоха та ін). Отож, як бачимо, фразеологічні одиниці з флористичним компонентом досліджені недостатньо.

Мета статті – здійснити порівняльний аналіз структури українських, російських та білоруських фразеологічних одиниць з флористичним компонентом крізь призму їх етнокультурного змісту й національного менталітету; виявити в них компоненти-символи, які відображають своєрідність рослинного світу.

Виклад основного матеріалу. У процесі пізнання навколишньої дійсності людина визначає своє відношення до світу, оцінюючи явища, факти, події. Невід'ємною частиною її життя став весь рослинний світ, тому ще з давніх часів вона прагнула наділити його людськими рисами [11, 89]. З цього приводу Ш.Баллі зазначав, що споконвічна недосконалість людського розуму виявляється також і в тому, що людина завжди прагне одухотворити все, що її оточує. Вона не може уявити собі, що природа мертва й бездушна; її уява постійно наділяє життям неживі предмети [1, 221].

Кожна людина сприймає і усвідомлює світ за допомогою органів чуття, на цій основі створює систему уявлень про нього й пропускає її через свою свідомість, дає їм оцінку і, осмисливши результати свого сприйняття, передає їх іншим людям за допомогою мови. Мова є основоположним, найважливішим джерелом знань не тільки про навколишню дійсність, але й про саму себе, а також про свого носія [12, 87]. Це не лише код, яким «зашифровують» і «розшифровують» думки, волевиявлення, почуття, а й елемент національної культури.

Людині притаманна здатність сприймати світ не тільки в реально-видимих формах, але й через аналогію (уподібнення) одного явища іншому, тобто символічно. Система символічного відображення світу належить до найдавніших і найбагатших систем традиційної культури на планеті [5, 7], вона ще мало вивчена, зокрема недостатньо висвітлено питання символіки у фразеологічних одиницях, у яких, як зазначає А.Швець, закарбований спосіб мислення народу, його погляди на явища природи, виняткова спостережливість і допитливість [21, 80]. Ці стійкі вирази зберігають і передають наступним поколінням особливості світосприймання народу, факти його історії, картини соціального та родинного побуту, найрізноманітніші відтінки людських почуттів [4, 3].

Аналіз семантичної структури фразеологічних одиниць з флористичною номінацією близькоспоріднених мов дав можливість виявити в них компоненти-символи – ті мовні значення, які відображають, фіксують і передають від покоління до покоління особливості того чи того етносу, формують його культурні коди і визначають менталітет народу.

Так, серед дерев та плодів, які набули символики у світовій культурі, Дж. Тресіддер називає акацію, амарант, апельсин, березу, бузину, вербу, вишню, глід, гранат, грушу, дуб, кедр, кипарис, лавр, липу, мигдаль, оливу, пальму, персик, сливу, сосну, тамарикс, тис, тополю, фігове дерево, яблуко, ялину, ясен тощо [15]. Фразеологія ж східнослов'янських мов фіксує такі назви рослин, як береза, верба, горіх, груша, дуб, осика, сосна, терен, тополя, яблуня, ялина тощо, однак значну частину цих компонентів можна вважати лише факультативними знаками з огляду на їх поодиноке вживання у складі стійких виразів досліджуваних мов. Звичай серед основних фразеологічних рослинних символів виділяють дуб, березу, вербу, осика, горіх, липу.

Найшанованішим деревом у слов'ян був дуб. Із давніх-давен його вважали світовим деревом, від якого почалося все живе на землі. Звідси дуб – символ світового прадерева, дерева життя, сонця; символ гордості й міці, сили, могутності, довговічності, цілісності, здоров'я: *міцний як дуб; великий як дуб; високий як дуб; здоровий як дуб*.

Інтелектуальні здібності людини приносяться до рівня рослинного світу, якому не властива мозкова діяльність [13, 257]. Так, характеризуючи нерозумну, повільно мислячу людину, в досліджуваних мовах вдаються до порівняння людських здібностей із дубом: *дуб неотесаний, дубова голова, дуб дубом // дубовая голова, дубина стоеросовая // дубовая галава*. Із цим же значенням в російській мові функціонують фразеологічні одиниці *голова еловая, пень березовый*, в білоруській – *галава яловая, куст альховы, пень асінавы, пень бярозавы*. Однак позитивна оцінка розумових здібностей людини в українській етносвідомості реалізується у стійкому виразі *не з дуба впасти* – ‘бути досить досвідченим, розумним або обізнаним у чомусь’.

Великий страх, гнів фіксують фразеологічні одиниці української та білоруської мов *волос дуба став / волос дуба стає / волосся дуба стає / волосся дуба стало // валасы становяцца дуба (дубка), валасы (волас) становяцца (падымацца, устаюць) дуба, дубка*. Специфікою російської мови є функціонування фразеологізму *дубиной не вышибешь* зі значенням ‘ніяк не заставити відмовитися від якоїсь думки, переконання, наміру’.

Дуб також пов'язаний із поховальним ритуалом: у давні часи померлих ховали в зрізаних стовбурах великих дубів, із яких вибирали середни-

ну. Цей факт знайшов відображення у фразеологічних одиницях досліджуваних мов *дати дуба* (зневажл.); *врізати дуба* (грубо) // *дать дуба* // *даваць* (даць) дуба, *урэзаць дуба* – ‘померти, загинути’.

У досліджуваних мовах компонент *береза* символізує покарання. Саме з таким значенням вживається прикметник *березовий* у фразеологічних одиницях: *березова каша*, *березова припарка*, *дати березової каші*, *всіпати березової каші*, *дати березової припарки*, *почесати березовим віником*, *перепастися березової каші*, *частувати березовою кашею* // *березовая каша*, *дать березовой каші* // *бязозовая каша*. В.Маслова підкреслює, що березова каша – це ритуальна їжа [10, 121], проте таке значення у фразеологічних одиницях втрачене. У словнику Б. Грінченка зокрема зазначено, що *березовий*, як епітет при окремих іменниках, означає різки: *березовим пером виписувати*; *березової дати припарки*; *уже не їсть березової каші* [14, т. 1, 52].

Верба у фразеологічних одиницях української мови продукує в основному негативну модальність: *золоті верби ростуть* (*золоте верб'я росте*) ‘за що не візьметься, що не зробить, то все не так, зіпсує справу’; *вербу носити почав* ‘запив’; *як чорт до сухої верби* зі сл. *причепитися*, *прилипнути*; *повиснути на вербі* ‘заподіяти собі смерть; повіситися’. Верба – дерево антисвіту: про дивне кохання українці кажуть: *закохався, як чорт у суху грушу* [*стару вербу*] [17, 120].

Компонент *верба* входить до складу фразеологічних одиниць української та білоруської мов, що вербалізують концепти НІСЕНІТНИЦЯ, ОБМАН, ЩОСЬ НЕРЕАЛЬНЕ: (*що*) *на вербі груші* (*ростуть*) зі сл. *наговорити*, *набалакати*; зі сл. *обіцяти* // *грушкі на вербе верзці* (синонім – *смаловы дуб плесці*), *на вербе грушы растуць*. Стійкий вираз білоруської мови *акалочваць* (*акалчваць*) *грушы з вербаў* функціонує зі значенням ‘займатися пустими справами’: *Там яшчэ вучони Сверхбаў акалочваў грушы з вербаў*. *Кажуць, скончыў быў той дзед ерундычны факультэт* (К.Крапіва). В українській мові компонент *верба* входить також до складу фразеологічної одиниці як *виросте гарбуз на вербі* зі сл. *буде, стане*, що вербалізує концепт НІКОЛИ.

Чільне місце в давній символіці східнослов'янських мов посідала, зокрема, осика. Із нею пов'язувалися найрізноманітніші вірування, звичаї, обереги [16, 134]. Осика (трепета), як зазначає М.Дмитренко, – символ страху, суму, туги; «нечисте, прокляте дерево», «дерево повішених», символ важкої неприємної справи, поганого (гіркого) життя [5, 150]. Проте, водночас, – і оберіг від нечистої сили [6, 397]. Неоднакове ставлення до дерева, зауважує Г.Лозко, «викликане нав'язаними чужими світоглядними уявленнями, які наклалися на давні вірування, тому

в різних місцевостях осика сприймалася по-різному. Через біблійні перекази виробилося також негативне ставлення до осики, на якій нібито повісився Юда, крім того, осика не вклонилася Ісусу. Християни називали це дерево «нечистим, проклятим», хоча, на думку біологів, осика в місцях проживання Ісуса та Юди не росла і нині там не поширена» [9, 351 – 352].

Лексема *осика* входить до складу фразеологізмів досліджуваних мов, які за своїм походженням стосуються ритуальних дій: *забити осиковий кілок, прибити осиковим кілком, вгатити осиковий кілок // вбивать (забивать) осиновый кол в могилу // забіваць (убіваць) асінавы кол у магілу*, а також спираються на реальні атрибути фрейму та вербалізують концепт ПЕРЕЛЯК: *дрожати як лист на осіці, труситися як осичина, тремтить як осиковий листок, тремтить як лист на осичині // как осиновый лист дрожит [трясется] // як асінавы ліст*. Однак тільки в білоруській мові функціонують фразеологічні одиниці *заламаць асінку* зі значенням 'прийняти тверде рішення, заректися робити що-небудь' та *асіна (горкая, сухая) плача* зі значенням 'хто-небудь заслуговує повішання'.

Горіх – це і дерево, і деревина, і плід, і тому символіка багатозначна. Горіх (плід) – емблема людини у християнській літературі: шкірка – тіло, шкаралупа – кості, солодке ядро – душа. У значенні матеріалу компонент входить до фразеологізму української мови *розчисти під горіх* 'відчитати, сильно вилаяти кого-небудь'. Горіх (плід) – компонент стійких виразів української та білоруської мов *дістанеться (діталосся, буде) на горіхи // на арэхі* 'хто-небудь буде покараний за якусь провину'. Реальний атрибут плоду – міцний: *міцний (твердий) горішок* 'складний, важкий (для вивчення, виготовлення і т. ін.)'. В білоруській мові аналогічна фразеологічна одиниця *цверды (моцны) арэшак* вживається у двох значеннях: 'що-небудь недоступне' і 'стійка у своїх переконаннях, намірах людина, яка не піддається впливу інших людей', однак фразеологізм *як (мов, що, ніби) горіхи лускати (луццити) перев. з дісл. // лускаць як арэшкі (арэхі)* має значення 'легко, просто (виконувати що-небудь, досягати чогось', а стійкий вираз білоруської мови *раскусіць арэшак* вживається зі значенням 'вирішити якесь складне питання'.

Чимало фразеологічних одиниць східнослов'янських мов характеризують не тільки саме дерево – липу, але й певні суспільні явища, людину: *обдерти (обідрати, облупити) / обдирати (облуплювати, як (мов, наче [ту, молоденьку] липку // обдирать (обобратъ, обчищать) как липку, ободратъ (обобратъ, обчистить, облупить) как липку // абдраць (абдзерці), аббраць (обіраць) як ліпку* 'забирати у когось гроші, майно,

коштовності і т. ін., довівши до цілковитого зубожіння»; 'змушувати когось витратити багато грошей'.

Збереглися етнокультурні традиції українського та білоруського народів в усталеному виразі *сидіти на бобах // сядзець на бабах*, що пов'язано з низьким достатком людини, а фразеологізм української мови *боби розводити* 'вести зайві, непотрібні розмови' експлікує відсутність здорового глузду, раціональності в думках.

Про відсталу від життя людину, бездушну, черству, байдужу до всього (перев. про неодружених) жартівливо кажуть *обросла мохом // обросла мохом, серце обросло мохом // душа мохам абрасла*. Натомість фразеологічна одиниця білоруської мови *абрастаць мохам* має й інше значення – 'ставати багатим, розживатися'.

Дивна, нерозумна, безглузда поведінка людини в українській та російській мовах передається фразеологічною одиницею *як (мов, ніби, наче) блекоти об'ївся, наче собачої блекоти наїлася // белены объелся*. Блекота – смертельно отруйна, трав'яниста рослина, має блідо-жовті з фіолетовими прожилками квітки і неприємний запах. Людина, яка з'їла плоди блекоти, на якийсь час втрачає розум [2, 45]. Це ж стійке сполучення вживають і у значенні незрозумілого, безмістовного, нерозбірливого висловлювання в українському прислів'ї *говорить, мов блекоти наївся!*

З'яву деяких рослин – бур'янів – українська міфологія пов'язує з діями лихої сили. «Корисні трави, хлібні злаки, городину і квіти, – пише Г. Булашев, – посадив, за народним віруванням, Господь, а колючки, реп'яхи, бур'ян і усі гіркі і вонючі трави і цвітки садив лукавий, щоб люди кололись ними, чхаючи од них, лаялись і грішили» [3, 284].

Бур'ян символізує пустку, занепад, загибель: *Село навк замовкло, онімло і кропивою поросло (Т.Шевченко)*. У широкому сенсі кропива символізує втрачені надії. 'Неможливість повернутися, добратися куди-небудь, досягти чогось бажаного' виражається стійкою сполукою *дорога (стежка) терном (ожиною, кропивою) поросла*.

У слов'янській культурі кропива – символ розпусного життя, тому й фразеологічну одиницю української мови *у кропиві шлюб брати* вживають зі значенням 'вступати в позашлюбні зв'язки'. Крім того, лексеми *кропива, кропив'яний* входять до складу усталених виразів української та російської мов, що виражають негативну оцінку: *кропив'яне зілля // крапивное семя* 'зневажлива назва чиновників, які брали хабарі'; однак тільки в українській мові функціонують фразеологізми *ховається, як зозулька в кропиві* 'про боязливу людину'; *застати кропив'яним сім'ям* 'вилаяти кого-небудь'.

У російській та білоруській етнокультурах функціонує фразеологічна одиниця *заблудитися в трех соснах* // *блудзіць у трох соснах*, що означає 'не вміти розібратися у чому-небудь простому, нескладному; не вміти знайти вихід із найпростішої перешкоди'.

До специфічних у російській мові відносимо стійкі вислови *фигуровий листок* зі значенням 'лицемірне маскування нечесних намірів'; *разбираться как свинья в апельсинах* 'зовсім не розуміти, не розбиратися, не тямити'; *морковкино заговенье* 'довго, до безкінечності'; *разлюли малина* 'дуже добре, прекрасно'.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Дослідження фразеологічних одиниць східнослов'янських мов з флористичним компонентом дає підставу стверджувати, що група таких стійких виразів кількісно не багата. Вони тісно пов'язані з культурно-історичними традиціями того чи того народу.

Перспективним видається подальше глибоке й усебічне обстеження фразеологічних одиниць із флористичним компонентом української, російської та білоруської мов в етнокультурному аспекті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Балли Ш. Французская стилистика; пер. с фр. К.А.Долинина / Ш.Балли. – М.: Изд-во иностр. лит., 1961. – 394 с.
2. Бирих А.К., Мокиенко В.М., Степанова Л.И. Словарь русской фразеологии. Историко-этимологический справочник / А.К. Бирих, В.М. Мокиенко, Л.И. Степанова. – СПб.: Фолио-Пресс, 1999. – 704 с.
3. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях / Г.Булашев. – К.: Довіра, 1992. – 416 с.
4. Васильків З. Символіка фольклорного образу: ідеографічний аспект / З.Васильків // Вісник Львівського університету. Серія: журналістика. – Вип. 22. – Львів: Вид. центр ЛНУ, 2003. – С.376-395.
5. Дмитренко М. Символи українського фольклору: Монографія / М.Дмитренко. – К.: УЦКД, 2011. – 400 с.
6. Зеленин Д.К. Восточнославянская этнография / Д.К.Зеленин. – М.: Наука, 1991. – 511с.
7. Лепешаў І.Я. Слоўнік фразеалагізмаў. У 2 т. – Т.1 / І.Я.Лепешаў. – Мінськ: Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 2008. – 672 с.
8. Лепешаў І.Я. Слоўнік фразеалагізмаў. У 2 т. – Т.2 / І.Я.Лепешаў. – Мінськ: Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 2008. – 704 с.
9. Лозко Г. Українське народознавство / Г.Лозко. – К.: Вид-во "АртЕК", 2004. – 472 с.
10. Маслова В.А. Введение в лингвокультурологию: учеб. пособие / В.А. Маслова. – М.: Наследие, 1997. – 207 с.
11. Патен І. Соматичний компонент у складі фразеологічних одиниць зі значенням переміщення (на матеріалі української, польської та англійської мов) /

І.Патен // Проблеми гуманітарних наук: Збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Серія “Філологія”. – Випуск тридцять шостий. – Дрогобич: Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2015. – С.88-96.

12. Пушко Л.В. Реалізація аксіологічної функції фразеологізмів з рослинними номінаціями на позначення інтелектуальної діяльності людини (на матеріалі англійської, української та російської мов) / Л.В.Пушко // Вісник СумДУ. – Серія “Філологія”. – 2008. – №1. – С.87-89.

13. Самсонова О.В. ФО з рослинним компонентом на позначення інтелектуальних здібностей людини / О.В.Самсонова // Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД: Матеріали I Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції: Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – С.256-257.

14. Словарь української мови / За ред. Б.Д.Грінченка. – В 4-х тт. – К.: Редакція журналу Київська Старина, 1958.

15. Тресиддер Дж. Словарь символов / Дж.Тресиддер. – М.: Фаир-Пресс, 1999. – 448с.

16. Ужченко В.Д., Авксентьев Л.Г. Українська фразеологія / В.Д.Ужченко, Л.Г.Авксентьев. – Харків: Основа, 1990. – 167 с.

17. Філь Г. Фразеологічні одиниці української мови з рослинними компонентами-символами: етнопонаціональний аспект / Г.Філь // Проблеми гуманітарних наук: Збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Серія “Філологія”. – Випуск тридцять шостий. – Дрогобич: Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2015. – С.116-126.

18. Фразеологічний словник української мови / Укладачі В.М.Білоноженко та ін. – Т.1. – К.: Наукова думка, 1993. – 528 с.

19. Фразеологічний словник української мови / Укладачі В.М.Білоноженко та ін. – Т.2. – К.: Наукова думка, 1993. – 980 с.

20. Фразеологический словарь русского языка / Под ред. А.И.Молоткова. М.: Советская энциклопедия, 1968. 543 с.

21. Швец А.О. Фразеологізми з компонентом-числівником в українській та польській мовах / А.О.Швец // Молодий вчений. Філологічні науки. – 2014. – № 9 (12), вересень. – С. 80-82.

REFERENCES

1. Bally Sh. Frantsuzskaia stilystyka; per. s fr. K.A.Dolynyna / Sh.Bally. – М.: Yzd-vo ynostr. lyt., 1961. – 394 s.

2. Byrykh A.K., Mokyenko V.M., Stepanova L.Y. Slovar russkoi frazeolohyy. Ystoriyko-etymolohycheskyi spravochnyk / A.K. Byrykh, V.M. Mokyenko, L.Y. Stepanova. – SPb.: Folyo-Press, 1999. – 704 s.

3. Bulashev H. Ukrainskyi narod u svoikh lehendakh, relihiinykh pohliadakh ta viruvanniakh / H.Bulashev. – К.: Dovira, 1992. – 416 s.

4. Vasylykiv Z. Symvolika folklorneho obrazu: ideohrafichnyi aspekt / Z.Vasylykiv // Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii: zhurnalistyka. – Vyp. 22. – Lviv: Vyd. tsentr LNU, 2003. – S.376-395.

5. Dmytrenko M. Symvoly ukrainskoho folkloru: Monohrafiia / M.Dmytrenko. – K.: UTsKD, 2011. – 400 s.
6. Zelenyn D.K. Vostochnoslavianskaia etnografyia / D.K.Zelenyn. – M.: Nauka, 1991. – 511s.
7. Lepeshav I.Ia. Sloŭnik frazealahizmaŭ. U 2 t. – T.1 / I.Ia.Lepeshav. – Minsk: Belarускаia Энтсыклапедыя імя Petrusia Brovki, 2008. – 672 s.
8. Lepeshav I.Ia. Sloŭnik frazealahizmaŭ. U 2 t. – T.2 / I.Ia.Lepeshav. – Minsk: Belarускаia Энтсыклапедыя імя Petrusia Brovki, 2008. – 704 s.
9. Lozko H. Ukrainske narodoznavstvo / H.Lozko. – K.: Vyd-vo “ArtEK”, 2004. – 472 s.
10. Maslova V.A. Vedenye v lynchvokulturolohiyu: ucheb. posobyе / V.A.Maslova. – M.: Nasledye, 1997. – 207 s.
11. Paten I. Somatychnyi komponent u skladi frazeolohichnykh odynyti z znachenniam peremishchennia (na materialy ukrainskoi, polskoi ta anhliiskoi mov) / I.Paten // Problemy humanitarnykh nauk: Zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. – Seriia “Filolohiia”. – Vypusk trydtsiat shostyi. – Drohobych: Vydavnychiy viddil DDPU imeni Ivana Franka, 2015. – S.88-96.
12. Pushko L.V. Realizatsiia aksiolohichnoi funktsii frazeolohizmiv z roslynnymy nominatsiiamy na poznachennia intelektualnoi diialnosti liudyny (na materialy anhliiskoi, ukrainskoi ta rosiiskoi mov) / L.V.Pushko // Visnyk SumDU. – Seriia “Filolohiia”. – 2008. – №1. – S.87-89.
13. Samsonova O.V. FO z roslynnym komponentom na poznachennia intelektualnykh zdibnostei liudyny / O.V.Samsonova // Problemy ta perspektyvy rozvytku nauky na pochatku tretoho tysiacholittia u krainakh SND: Materialy I Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii: Zbirnyk naukovykh prats. – Pereiaslav-Khmelnytskyi, 2012. – S.256-257.
14. Slovar ukrainskoi movy / Za red. B.D.Hrinenka. – V 4-kh tt. – K., 1958.
15. Tresydder Dzh. Slovar symbolov / Dzh.Tresydder. – M.: Fayr-Press, 1999. – 448s.
16. Uzhchenko V.D., Avksentiev L.H. Ukrainska frazeolohiia / V.D.Uzhchenko, L.H.Avksentiev. – Kharkiv: Osnova, 1990. – 167 s.
17. Fil H. Frazeolohichni odynyti ukrainskoi movy z roslynnymy komponentamy-symvolamy: etnonatsionalnyi aspekt / H.Fil // Problemy humanitarnykh nauk: Zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. – Seriia “Filolohiia”. – Vypusk trydtsiat shostyi. – Drohobych: Vydavnychiy viddil DDPU imeni Ivana Franka, 2015. – S.116-126.
18. Frazeolohichni slovnyk ukrainskoi movy / Ukkladachi V.M.Bilonozhenko ta in. – T.1. – K.: Naukova dumka, 1993. – 528 s.
19. Frazeolohichni slovnyk ukrainskoi movy / Ukkladachi V.M.Bilonozhenko ta in. – T.2. – K.: Naukova dumka, 1993. – 980 s.
20. Frazeolohycheskyi slovar russkoho yazyka / Pod red. A.Y.Molotkova. M.: Sovetskaia entsyklopedyia, 1968. – 543 s.
21. Shvets A.O. Frazeolohizmy z komponentom-chyslyvnykom v ukrainskii ta polskii movakh / A.O.Shvets // Molodyi vchenyi. Filolohichni nauky. – 2014. – № 9 (12), veresen. – S.80-82.